

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล

ประชากร และการพัฒนา

50 ปี สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

POPULATION AND DEVELOPMENT NEWSLETTER ISSN : 0125-5754
Website: www.newsletter.ipsr.mahidol.ac.th

ผู้สูงอายุกับราวจับ

ปัทมา วาพัฒน์วงศ์
patama.vap@mahidol.ac.th

ราวจับเป็นวัสดุที่ทำเป็นแท่งยาว อาจทำจากไม้ โลหะ หรือวัสดุอื่น นำมายึดติดกับผนังหรือส่วนประกอบอื่นของอาคาร ใช้มือกำหรือเกาะเพื่อพยุงตัวของผู้ใช้ให้ทรงตัวได้อย่างมั่นคงและสมดุล

เมื่อเริ่มต้นเขียนบทความนี้ ผู้เขียนใช้คำ ราวเกาะ เป็นชื่อเรื่อง แต่เมื่อพยายามหาความหมายจากคำภาษาอังกฤษ (handrail) ก็พบความหมายที่ควรใช้ด้วยภาษาไทยว่า ราวจับ มากกว่า ราวเกาะ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนไม่ใช่ นักภาษาศาสตร์ หากคำที่ใช้ไม่ถูกต้อง ผู้เขียนก็ขออภัยและน้อมรับคำชี้แจงจากผู้รู้ทุกท่าน

ปัจจุบัน ในการออกแบบไม่ว่าจะเป็นอาคารสถานที่ สิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ รวมถึงสิ่งแวดล้อม ได้มีการนำหลักการของ universal design (UD หรือ ยูดี) หรือ หลักการที่ใ้คนทุกคนในสังคมสามารถใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน มาเป็นหลักในการออกแบบ มากยิ่งขึ้น มีการเรียกขานการออกแบบตามหลักการเช่นนี้ได้หลายแบบสุดแต่ใครจะเรียก เช่น การออกแบบเพื่อมวลชน การออกแบบเพื่อคนทั้งมวล การออกแบบเพื่อทุกคน อารยสถาปัตย์ (เป็นชื่อไทยๆ ที่ไพเราะ) สำหรับเป้าหมายหนึ่งของยูดีนั้น คงหนีไม่พ้นการออกแบบ จัดทำ จัดทำ ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุนั่นเอง และราวจับก็เป็นอุปกรณ์จำเป็นชนิดหนึ่งในอาคาร บ้านเรือน ที่ถูกกล่าวถึงเสมอในยูดี

ผู้สูงอายุกับราวจับ เป็นของคู่กัน เราย่อมทราบกันเป็นอย่างดีว่า เมื่อคนเรามีอายุมากขึ้น ความเสื่อมถอยของร่างกายตามวัยย่อมเกิดขึ้นเป็นธรรมดา ไม่ช้าก็เร็ว เช่น สายตาพร่ามัว ทรงตัวและเคลื่อนไหวไม่มั่นคง กำลังวังชาลดถอย จากความเสื่อมถอยของร่างกายนี้เอง เราจึงพบว่าผู้สูงอายุมักประสบกับอุบัติเหตุพลัดตกหกล้มได้บ่อยๆ เกิดการบาดเจ็บและบางรายอาจรุนแรงจนถึงขั้นเสียชีวิต องค์การอนามัยโลกรายงานว่า การพลัดตกหกล้มเป็นสาเหตุการตายอันดับสองของสาเหตุการตายจากอุบัติเหตุทั้งหมดทั่วโลก โดยแต่ละปีทั่วโลกจะมีผู้เสียชีวิตจากสาเหตุนี้ราวเจ็ดแสนคน และผู้ที่อายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นกลุ่มที่เสียชีวิตเป็นจำนวนสูงสุด¹ สำหรับในประเทศไทยนั้น จากการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย พ.ศ. 2557 พบความชุกของการพลัดตกหกล้มในผู้สูงอายุ ถึงร้อยละ 17² ซึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งภายในและภายนอกบ้าน การพลัดตกหกล้มภายในบ้านมักพบบริเวณห้องน้ำ บันได การปรับสภาพที่อยู่อาศัยเก่าจากที่ไม่เคยมีให้มีราวจับในบริเวณที่เหมาะสม หรือการออกแบบติดตั้งราวจับไว้ในแปลนบ้านใหม่ เป็นแนวทางปฏิบัติอย่างหนึ่ง

ในหลายๆ แนวทาง ที่แนะนำสำหรับครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ เพื่อป้องกันการพลัดตกหกล้มของผู้สูงอายุ และยังทำให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตนเองเพื่อใช้ชีวิตประจำวันได้มากที่สุด ลดภาวะพึ่งพิงผู้อื่นให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด และที่สำคัญคือ เพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม การออกแบบที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ (เช่นการมีราวจับ) จำเป็นต้องรู้สภาพร่างกายเบื้องต้น และปัญหาสภาพร่างกายโดยละเอียดของผู้สูงอายุก่อน ซึ่งอาจจำเป็นต้องอาศัยผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์และสาธารณสุขมาทำการประเมินสภาพ

ควรมีราวจับที่ไหนดบ้าง ราวจับเป็นสิ่งจำเป็นที่สามารถติดตั้งบนผนังได้ทุก ที่ในบ้าน ขึ้นอยู่กับการใช้งานของผู้สูงอายุว่าบริเวณไหนจำเป็นต้องมี โดยทั่วไป พบว่า บริเวณที่เหมาะสมสำหรับการติดตั้งราวจับ คือ

- ◆ ในห้องน้ำ ตรงบริเวณที่อาบน้ำ อ่างอาบน้ำ (ถ้ามี) อ่างล้างหน้า และบริเวณโถส้วม
- ◆ ในห้องนอน ตรงบริเวณเตียงเพื่อใช้ดึงตัวเองขึ้นจากเตียงนอน หรือช่วยให้รู้สึกมั่นคงเวลาล้มตัวลงนอน (ไม่ใช่การทิ้งตัวลงนอน)
- ◆ ในห้องครัว บริเวณใกล้ๆ ทางเข้า-ออก บริเวณเตรียมหรือปรุงอาหาร
- ◆ ที่ประตูด้านนอก
- ◆ บริเวณบันได หรือราวบันไดนั่นเอง แต่ต้องทำเป็นราวทั้งซ้ายและขวา ไม่ใช้ราวบันไดข้างเดียว ซึ่งสามารถใช้จับได้ทั้งเวลาขึ้นและลงบันได

รูป: ราวจับบริเวณต่างๆ ในห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ

ที่มา: <https://dol.thaihealth.or.th/Media/Index/8c526464-a9ab-e711-80e3-00155d65ec2e> สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2565

รูป: ราวจับบริเวณบันไดที่ติดตั้งเพิ่มจากราวจับเดิม

ที่มา: <https://www.scgbuildingmaterials.com/th/ideas/design-ideas/How-to-Design-House-for-Elderly-People> สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2565

ลักษณะจำเป็นที่ต้องมีเมื่อติดตั้งราวจับ การติดตั้งราวจับใครๆ อาจคิดว่าเป็นเรื่องง่าย เพียงหาซื้อของ แล้วจ้างช่าง ก็สามารถติดตั้งได้ (หรือติดตั้งเอง) แต่ตามความเห็นของผู้เขียนนั้น คิดว่าถูกครึ่งหนึ่งผิดครึ่งหนึ่ง เพราะการที่จะมีราวจับที่ใช้งานได้สมบูรณ์แบบ ไม่ใช่เพียงเดินเข้าไปในร้านขายวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ในบ้านแล้วก็เลือกซื้อมา แต่ผู้ซื้อต้องมีความรู้ความเข้าใจในราวจับและการติดตั้งด้วยเช่นกัน (แม้ว่าจะจ้างช่างมาดำเนินการติดตั้งไม่ได้ทำเอง) ความรู้ประการแรก คือ ราวจับต้องทำมาจากวัสดุที่ทนทานมีขนาดพอเหมาะ ไม่ว่าจะราวจับจะทำด้วยไม้ โลหะ หรือวัสดุอย่างอื่น ต้องมีขนาดที่พอเหมาะต่อการใช้มือกำและต้องทนทาน เพราะเมื่อติดตั้งแล้ว ผู้สูงอายุสามารถใช้ได้อย่างมั่นใจว่าจะไม่แตกหัก บิดงอ ประการที่สอง คือ ราวจับเมื่อติดตั้งแล้ว

ต้องรับน้ำหนักของผู้ใช้ได้ เพราะการมีราวจับก็เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดความมั่นคงในการทรงตัว ผู้สูงอายุหลายคน มักใช้ราวจับเป็นเครื่องมือในการขึ้น-ลงบันได ราวจับจึงต้องแบกรับน้ำหนักตัวของผู้สูงอายุได้เต็มที่ ทั้งการกระจายน้ำหนักไปทั่วทั้งตัวราวจับ และทนต่อน้ำหนักที่กดลงไปยังจุดศูนย์กลางของราวจับที่เดียวได้ ประการที่สามคือ ต้องติดตั้งราวจับในระดับความสูงที่ถูกต้อง มีคำแนะนำว่า โดยทั่วไปนั้น การติดตั้งราวจับภายในบ้านเพื่อใช้ยึดจับเวลาเดิน จะให้อยู่สูงกว่าระดับพื้น 0.9 เมตร แต่ทั้งนี้ยังมีราวจับแบบสั้นๆ เพื่อใช้ยึดจับเพื่อการเฉพาะ เช่น เวลาเปลี่ยนท่าจากยืนเป็นนั่ง การติดตั้งก็ต้องอยู่ในจุดที่เหมาะสมที่สุดสำหรับผู้สูงอายุผู้นั้นๆ ส่วนราวจับที่มีไว้กันตกด้วย เช่น ราวจับเบียง มักติดตั้งให้สูงประมาณ 1.1 เมตรจากระดับพื้น และประการสุดท้าย คือ ต้องติดตั้งเป็น หมายความว่า ผู้ติดตั้งต้องรู้ว่าราวจับชิ้นที่ตนกำลังจะติดตั้งนั้น ใช้เพื่อวัตถุประสงค์อะไร ต้องอยู่ตรงตำแหน่งไหน ควรติดตั้งอย่างไร และต้องติดตั้งให้อย่างมั่นคงแน่นอน เวลายึดจับแล้วไม่เกิดอาการโยกคลอนจนผู้สูงอายุไม่กล้าใช้

ทั้งหมดนี้เป็นสาระสั้นๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุกับราวจับ เพื่อให้ทุกคนในสังคมตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องติดตั้งในที่อยู่อาศัยที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ และถึงแม้เราจะยังไม่ใช้ผู้สูงอายุในวันนี้ เราก็จึงเตรียมพร้อมไว้ในบ้านของเราล่วงหน้าได้เช่นกัน ไม่ผิดกติกาอะไร

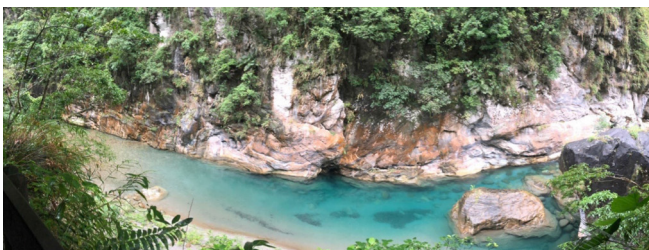
¹ World Health Organization. (26 April 2021). Falls. Retrieved January 24, 2022, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/falls>
² วิจัย เอกพลากร (บรรณาธิการ). (2559). รายงานการสำรวจสุขภาพประชาชนไทย โดยการตรวจร่างกาย ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2557. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

ประชากรทั่วโลก

สุภรต์ จรัสสิทธิ์
suporn.jar@mahidol.edu

จากไทเปสู่ฮวาเหลียน ที่อุทยานแห่งชาติทาโรโกะ

เพื่อนชาวไต้หวันอีเมลมาว่าได้วันหยุดพักผ่อน 1 อาทิตย์และชวนให้ไปเดินป่า (hiking) ที่อุทยานแห่งชาติทาโรโกะ อุทยานที่ใหญ่เป็นอันดับสองของเกาะไต้หวัน เพื่อนย้ำหลายครั้งว่าอุทยานที่นี่สวยและมีหลายเส้นทางให้เลือกเดิน และจะพาเที่ยวอุทยานแห่งชาติเยลลี่ที่นิวไทเป ซึ่งเป็นอุทยานหินที่มีรูปร่างแปลกจากการถูกน้ำทะเลกัดเซาะ ไม่มีอะไรจะดีไปกว่าการมีเจ้าบ้านพาเที่ยวประเทศที่เราไม่คุ้นเคย เจอคำชวนขนาดนี้ก็ต้องรีบตอบรับทันที

หลังจากได้เที่ยวรอบไทเปและนิวไทเปแล้ว ก็ได้เวลาไปยังจุดหมายปลายทางหลักของทริปนี้คือ ฮวาเหลียน เมืองที่อยู่ทางภาคตะวันออกของไต้หวันที่มีทั้งภูเขาและยังเห็นมหาสมุทรแปซิฟิก เส้นทางเดินภายในอุทยานมีหลายเส้นทางให้เลือก เราเลือกเดิน 3 เส้นทางใน 1 วัน คือ เส้นทางอุโมงค์เก้าโค้ง (Tunnel of Nine

Turns Trail) เป็นเส้นทางเดินไป-กลับ 1.6 กิโลเมตร เส้นทางนี้เพิ่งเปิดให้นักท่องเที่ยวเดินหลังจากปิดไปกว่า 6 ปี เส้นทางนี้คล้ายการเดินทะเลเข้าสู่อุโมงค์ไปเรื่อยๆ เพียงแต่เมื่อมองไปที่ผนังอีกด้านคือวิวภูเขาหินอ่อนที่เห็นเป็นชั้นสีแตกต่างกันและเมื่อมองไปด้านล่างคือ สายน้ำสีเทอร์ควอยซ์ที่ไหลขนานไปตามเส้นทางที่เราเดิน จะให้บรรยายว่างดงามแค่ไหนคงบอกได้แค่ว่ายินตะลึงไปหลายวินาทีทีเดียว

จากช่วงเช้าเราเดินต่อในรอบป่าในเส้นทาง Xiaozhuilu Trail ยาวเพียง 650 เมตร แต่เป็นเส้นทางเดินที่สนุกเพราะมีสะพานแขวนด้วยเชือกให้ได้รู้สึกตื่นเต้นผจญภัยเล็กน้อย เมื่อสุดทางเดิน Xiaozhuilu จะเจอทางเดินเข้าเส้นทาง Shakadang Trail มีระยะทาง 8 กิโลเมตรรวมไปและกลับ แน่นอนว่าเราเดินไม่ถึง 8 กิโลเมตร เพราะมีเวลาไม่พอที่จะเดินกลับ ก่อนกลับเข้าที่พักตอนค่ำได้มีโอกาสไปเดินเล่นที่ชายหาดหินสีดำ Qixingtian Beach เป็นหาดหินสีดำที่สวยงามที่เดียว ต้องขอขอบคุณเพื่อนไต้หวันที่ชวนมาเที่ยวไต้หวัน เกาะที่มีประชากร 1 ใน 3 ของประชากรไทย มีพื้นที่เล็กกว่าไทย 14 เท่า แต่มีที่เที่ยวยุโรปประทับใจให้ค้นหาและอยากกลับมาอีกอย่างแน่นอน

ก้าวสำคัญของ UNICEF ปี 2565 เพื่อเด็กและเยาวชนทั่วโลกที่ด้อยโอกาส

ย้อนสถานการณ์ปี 2564 เด็กและเยาวชนทั่วโลกดิ้นรนเพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรงและความยากจนจากสาเหตุหลักดังนี้ ความขัดแย้งทางการเมืองที่ส่งผลต่อความสงบภายในประเทศ ภัยพิบัติธรรมชาติจากภาวะโลกร้อน และการระบาดของโควิด-19 ตลอดช่วง 3 ปี ที่ผ่านมานั้น เด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบรุนแรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการขาดแคลนอาหาร การเข้าถึงบริการสุขภาพ รวมถึงโอกาสเรื่องการศึกษา UNICEF เระงระดมทุนจำนวน 933 ล้านดอลลาร์สหรัฐ¹ เพื่อจัดหาอุปกรณ์การแพทย์ เช่น อุปกรณ์ตรวจหาเชื้อ วัคซีน สำหรับเด็กและเยาวชนทั่วโลก

ในปี 2565 นี้ UNICEF มีงบประมาณ 9,400 ล้านดอลลาร์สหรัฐ² ซึ่งเป็นบที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 31 เปรียบเทียบกับปี 2564 เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนประมาณ 177 ล้านคน ใน 145 ประเทศรวมทั้งเขตปกครองพิเศษที่กำลังเผชิญหน้ากับปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ภัยพิบัติจากภาวะโลกร้อน และการระบาดของโควิด-19

งบประมาณประจำปีดังกล่าว จำนวน 2 พันล้านเหรียญสหรัฐ จะจัดสรรสำหรับเด็กและเยาวชน 13 ล้านคน ในอัฟกานิสถาน เนื่องจากมีความเสี่ยงสูงสุดต่อการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนและความปลอดภัยในชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองภายในประเทศ ในจำนวนนี้ เด็ก 1 ล้านคนมีปัญหาด้านโภชนาการขั้นวิกฤต

ผลสืบเนื่องจากความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศอย่างรุนแรง ในหลายประเทศ ความอดอยากผลักดันให้มีผู้ย้ายถิ่นจำนวนมหาศาลหนีออกนอกประเทศเพื่ออนาคตที่ดีกว่า ผลจากวิกฤตดังกล่าวทำให้มีผู้อพยพทุกเพศวัยต้องอาศัยในค่ายรับผู้อพยพเป็นการชั่วคราว จนกว่าองค์กรนานาชาติจะดำเนินการส่งผู้อพยพไปประเทศที่สามเพื่อการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งมีขั้นตอนมากมายเพราะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงสากลว่าด้วยการเข้าพำนักอาศัยของผู้ย้ายถิ่นหรือผู้ลี้ภัยในประเทศปลายทางหรือประเทศที่สาม ในขณะที่ประเทศที่พร้อมรับผู้ย้ายถิ่นหรือผู้ลี้ภัยเพื่อการตั้งถิ่นฐานมีจำนวนลดลง

รูป: เยาวชนจากโมร็อกโกเสี่ยงชีวิตใช้ขวดพลาสติกเปล่าพองตัวว่ายน้ำข้ามช่องแคบยิบรอลตาร์ เพื่อขึ้นฝั่งที่เมือง Ceuta เขตปกครองพิเศษภายใต้ข้อตกลงระหว่างโมร็อกโกและสเปน

ที่มา: <https://www.reuters.com/world/europe/spain-deploys-army-ceuta-patrol-border-with-morocco-after-migrants-break-2021-05-18/> สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2565

เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่มีสถานะผู้อพยพหรือผู้ย้ายถิ่นมีความเสี่ยงเรื่องความปลอดภัยเพราะไม่สามารถดูแลตนเองได้ เช่น กรณีการไม่ได้เดินทางพร้อมครอบครัว บางกรณีถูกลักพาตัวและสูญเสียบอย่างยั้งที่จะเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ UNICEF ได้ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยสูงสุดสำหรับเด็กและเยาวชนที่พลัดถิ่นโดยมีแนวทางการปฏิบัติดังนี้³

1. คุ่มครองเรื่องการแสวงหาผลประโยชน์หรือความรุนแรง
2. หลีกเลี่ยงการจับกุมคุมขังเยาวชนพลัดถิ่น จากสถานะผู้ต้องขังให้เป็นผู้อพยพชั่วคราวหรือผู้ย้ายถิ่น
3. ไม่แยกเด็กและเยาวชนจากครอบครัว และดำเนินการเรื่องสถานะที่ถูกต้องตามกฎหมาย
4. สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพและบริการขั้นพื้นฐานอื่นๆ
5. ดำเนินการด้านนโยบายระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขสถานการณ์หรือสาเหตุการอพยพย้ายถิ่น
6. เสริมทักษะเพื่อจัดการตันทก้ว การถูกเลือกปฏิบัติต่อผู้ย้ายถิ่นในถิ่นต้นทาง ศูนย์อพยพชั่วคราวและประเทศปลายทาง

UNICEF ตั้งเป้าหมายภารกิจปี 2565² ดังนี้

- ◆ เด็ก 7.2 ล้านคน ที่มีภาวะทุพโภชนาการขั้นรุนแรง จะได้รับการช่วยเหลือ
- ◆ เด็ก 62.1 ล้านคน จะได้รับวัคซีนป้องกันโรคหัด
- ◆ ประชากร 53.4 ล้านคน จะมีน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคและบริโภค
- ◆ เด็กและผู้ดูแล 27.9 ล้านคน จะได้รับการและคำปรึกษาด้านสุขภาพจิต
- ◆ เด็กและสตรี 21.3 ล้านคน สามารถเข้าถึงการบริการและรับคำปรึกษาเพื่อลดความเสี่ยงด้านความรุนแรง
- ◆ ประชากร 51.9 ล้านคน จะมีช่องทางเพื่อขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในกรณีที่ถูกคุกคามทางเพศ
- ◆ เด็ก 77.1 ล้านคน สามารถเข้าถึงโอกาสการศึกษาทั้งในและนอกระบบ

รูป: อุปกรณ์ยังชีพและน้ำสะอาดสร้างรอยยิ้มให้ประชากร 2 ล้านคน ที่ได้รับผลกระทบจากพายุฤดูร้อนและน้ำท่วมอย่างหนักในเวียดนาม

ที่มา: <https://www.unicef.org/stories/something-to-smile-about> สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2565

ปี 2565 ช่วยกันสร้างโลกที่ปลอดภัย สำหรับเด็กและเยาวชนทั่วโลกให้มากกว่าปีที่ผ่านมา

¹ อัตราแลกเปลี่ยน 1 US\$ = 33.6 บาท
² <https://www.unicef.org/press-releases/unicef-launches-us94-billion-emergency-funding-appeal-children-affected-conflict> สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2565
³ UNICEF. (2017). Global Framework on Children on the Move. <https://www.unicef.org/media/62986/file>. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2565

การศึกษาท่ามกลางวิกฤตความขัดแย้ง

เหตุการณ์ความขัดแย้งทั่วโลก เช่น เหตุการณ์ความไม่สงบในประเทศเมียนมา ความขัดแย้งจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศอัฟกานิสถาน ทำให้ผู้คนมากมายต้องอพยพออกจากถิ่นฐานเพื่อแสวงหาที่ๆ ปลอดภัยสำหรับการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นภายในประเทศ กลายเป็นผู้พลัดถิ่นในประเทศ (internally displaced people) หรือพลัดถิ่นออกนอกประเทศเป็นผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (asylum seekers) หรือผู้ลี้ภัย (refugees) ผู้พลัดถิ่นจำนวนมากต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตไปอย่างสิ้นเชิง นอกจากเรื่องความเป็นอยู่และความปลอดภัยในชีวิตแล้ว ประเด็นสำคัญของผู้พลัดถิ่นอีกประเด็นหนึ่งคือ การศึกษา

สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ได้เก็บข้อมูลใน 40 ประเทศ ในช่วงปี 2562-2563 พบว่าการสมัครเรียนในระดับมัธยมศึกษาของเยาวชนผู้ลี้ภัยมีเพียง 34% เท่านั้น ในขณะที่การสมัครเรียนในระดับประถมศึกษาอยู่ที่ 68% และยังชี้ให้เห็นว่าการระบาดของโควิด-19 ยิ่งทำให้เยาวชนผู้ลี้ภัยประสบกับอุปสรรคเพิ่มมากขึ้นในการเข้าสู่การศึกษา¹

ในระดับอุดมศึกษาพบว่า มีผู้ลี้ภัยสมัครเข้าเรียนเพียง 5% เท่านั้น ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยการเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาทั่วโลกอย่างมาก โดยการสมัครเรียนในระดับอุดมศึกษาของคนที่ไม่ใช่ผู้ลี้ภัยทั่วโลกอยู่ที่ 39%²

อย่างไรก็ตาม สัดส่วนการสมัครเข้าเรียนที่ต่ำ ยังไม่สามารถสะท้อนภาพปัญหาการศึกษาของผู้ลี้ภัยได้ทั้งหมด จากประสบการณ์การอยู่ร่วมกับโควิด-19 มาร่วมสองปี ทำให้ได้เห็นว่ามีแต่คนที่ไม่ได้รับผลกระทบจากการพลัดถิ่นยังประสบกับอุปสรรคมากมายในการศึกษา การเรียนออนไลน์ที่บ้านซึ่งทำให้สมาธิของนักเรียนลดลง ไม่สามารถเข้าถึงอุปกรณ์การเรียน สัญญาณอินเทอร์เน็ตติดขัด ขาดการสร้างสัมพันธ์ทางสังคมกับนักเรียนคนอื่น ๆ หรือแม้กระทั่งกับผู้สอน สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยทำให้ประสิทธิภาพการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาลดลง

จากประสบการณ์ของผู้เขียนในฐานะผู้สอนนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา พบว่า ในช่วงการเรียนออนไลน์นั้น การเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีทั้งในฝั่งของผู้เรียนและผู้สอนไม่ได้เป็นปัญหามากนัก แต่ปัญหามักเกิดจากปัจจัยพื้นฐานดั้งที่ได้กล่าวมา โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องสัญญาณอินเทอร์เน็ตติดขัด หรือการที่นักศึกษาจะต้องทำหน้าที่อื่นนอกเหนือจากการเรียนด้วย เช่น ดูแลสมาชิกที่บ้าน หรือแม้กระทั่งทำงานไปด้วย แต่สิ่งที่เปิดโลกของผู้เขียนอีกประเด็นหนึ่งคือ การสอนนักศึกษาที่อยู่ในประเทศที่มีทรัพยากรขั้นพื้นฐานไม่ดีและไม่เพียงพอ เช่น ไฟฟ้า หรือนักศึกษาที่อาศัยอยู่ในประเทศที่กำลังมีเหตุการณ์ความไม่สงบหรือการสู้รบในประเทศ สิ่งเหล่านี้กระทบกับความเป็นอยู่ของนักศึกษา และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของนักศึกษามาก การที่ต้องอยู่ท่ามกลางความไม่สงบ เช่น กรณีของนักศึกษาชาวเมียนมาหลายคน ทำให้บางครั้งขาดการติดต่อ

จากอาจารย์หรือจากเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย เมื่อนักศึกษาติดต่อกลับมาพร้อมกับคำขอโทษที่ส่งงานช้า เราจึงได้ทราบเหตุผลที่หายไปของนักศึกษาว่า เป็นเพราะมีระเบิดลงในเมืองที่อยู่ ทำให้ไฟฟ้าดับทั้งคืน จากการติดตามนักศึกษาชาวเมียนมาพบว่า บางคนยังอาศัยอยู่ในภูมิภาคเดนมาร์ก ส่วนคนที่ยังติดต่อไม่ได้นั้น ไม่แน่ใจว่าจะอาจจะเป็นผู้พลัดถิ่นไปแล้วหรือไม่

ยังมีกรณีของนักศึกษาชาวอัฟกานิสถานที่ขาดการติดต่อไปเช่นกัน ภายหลังได้พบว่าเขาต้องลี้ภัยจากอัฟกานิสถานไปยังประเทศเยอรมนี และขอสถานะผู้ลี้ภัยที่นั่น กระบวนการการย้ายถิ่นตั้งถิ่นฐาน และการเดินทางเรื่องต่างๆ ในบ้านใหม่ ทำให้เขาไม่สามารถมีสมาธิกับการเรียนได้มากนัก

คงเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย หากนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบเหล่านี้จะต้องหลุดจากระบบการศึกษาไป บางคนเรียนมาแล้วหลายปี แต่เมื่อสถานการณ์บังคับให้ต้องจากบ้านเกิดและเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่ การศึกษาของเขาและเธอก็ได้รับผลกระทบไปด้วย ในเวลานี้ นอกจากเราจะต้องหาวิทยาศาสตร์ทางการศึกษาในสภาวะโรคระบาดแล้ว ยังต้องคำนึงถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบเหล่านี้ด้วย จะทำอย่างไรเพื่อให้การเรียนรู้ไม่หยุดชะงัก และจะมีการสนับสนุนให้กับนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบเหล่านี้ได้อย่างไร เป็นความท้าทายร่วมสมัยที่สำคัญลำดับต้นๆ ของสถาบันการศึกษาเลยทีเดียว

รูป: คุณครูชาวกะเหรี่ยงกำลังสอนภาษาพม่าแก่นักเรียนผู้ลี้ภัยชาวกะเหรี่ยง เธอได้กล่าวว่า สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับการอาศัยอยู่ค่ายพักพิงในภาคเหนือของประเทศไทยคือ การที่เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้

ที่มา: UNHCR. (2016). Missing Out: Refugee Education in Crisis. Retrieved January 17, 2022, from <https://www.unhcr.org/missing-out-state-of-education-for-the-worlds-refugees.html>

¹ United Nations. (7 September 2021). Critical gaps in refugee education, only 34 per cent attend secondary school: UNHCR. Retrieved December 29, 2021, from <https://news.un.org/en/story/2021/09/1099242>

² UNHCR. (n.d.). Tertiary Education. Retrieved December 29, 2021, from <https://www.unhcr.org/tertiary-education.html>

ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว การย้ายถิ่น และมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้

ความรุนแรงอย่างต่อเนื่องในสามจังหวัดชายแดนใต้สะท้อนความไม่สงบสุขในพื้นที่ กระทบอย่างมากต่อคุณภาพชีวิตของผู้คนที่ส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม เชื่อมโยงไปกับแรงผลักดันทางเศรษฐกิจทำให้มีการย้ายถิ่นไปที่อื่นเพื่อหางานทำ ไม่ต่างกับคนในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ และการย้ายถิ่นส่งผลกระทบต่อผู้ย้ายถิ่นและครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ปี 2557 อารี จำปากลาย และคณะ¹ เริ่มงานวิจัยที่ศึกษาการย้ายถิ่นของมุสลิมในปีตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยออกแบบให้เป็นการศึกษาระยะยาว 3 ปี เพื่อดูผลกระทบของเหตุการณ์ความรุนแรงต่อการย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น ผลการศึกษาไม่ยากเกินการคาดเดา คือพบว่า สถานการณ์ความไม่สงบมีส่วนเร่งให้คนสามจังหวัดชายแดนใต้ตัดสินใจไปทำงานที่อื่น รวมทั้งการไปทำงานที่มาเลเซีย

แม้การไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียเป็นการย้ายถิ่นกระแสหลักของมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้ และเรียกได้ว่าเป็นวิถีชีวิตของคนในพื้นที่มานานตั้งแต่ในยามที่ยังไม่มีเหตุการณ์ความไม่สงบต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุผลของระยะทางที่ใกล้ เดินทางสะดวก มีภูมิหลังทางศาสนา วิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน ทำให้คุ้นชินกว่าการไปทำงานที่อื่น อย่างไรก็ตาม การศึกษาพบว่ามุสลิมที่ไปทำงานที่มาเลเซียมีทุนมนุษย์ด้านการศึกษา วัย และสถานะสุขภาพ ต่ำกว่ามุสลิมที่ไปทำงานในถิ่นปลายทางอื่น นอกจากนี้ งานวิจัยยังพบผลกระทบต่อสภาวะจิตใจของผู้ย้ายถิ่นและสมาชิกครอบครัวที่อยู่ในถิ่นต้นทาง

การย้ายถิ่นของมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้ ยังมีประเด็นสำคัญและน่าสนใจอีกหลายเรื่อง โดยเฉพาะคุณภาพชีวิตของผู้คนที่ท่ามกลางความไม่สงบ อีกทั้งมีสถานการณ์โควิด-19 เข้ามา

รูป: พนักงานสัมภาษณ์กำลังสอบถามข้อมูลจากแม่มุสลิมที่สามีไปทำงานที่มาเลเซีย

ถ่ายภาพโดย: พนักงานสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลรอบแรก เมื่อปี 2557

เพิ่มความยากลำบาก เป็นความเสี่ยงซ้ำซ้อน ทำให้คนทุกช่วงวัยได้รับผลกระทบ และเมื่อผู้ย้ายถิ่นที่เป็นพ่อแม่ต้องไปทำงานไกลบ้านทั้งในและนอกประเทศ และให้ลูกอยู่ในความดูแลของสมาชิกครอบครัวคนอื่นๆ โดยเฉพาะปู่-ย่า-ตา-ยาย ผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจยิ่งทวีความซับซ้อนและจำเป็นต้องทำความเข้าใจ

ปีที่แล้ว ผู้เขียน ได้ดำเนินโครงการวิจัยต่อเนื่อง²จากโครงการเดิม เพื่อทำความเข้าใจผลกระทบของการย้ายถิ่นต่อชีวิตของมุสลิมในสามจังหวัดที่ครอบคลุมทั้งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของลูกของผู้ย้ายถิ่น และความอยู่ดีมีสุขของผู้ดูแลลูกของผู้ย้ายถิ่นที่อยู่ในถิ่นต้นทางด้วย โดยเก็บข้อมูลในครัวเรือนเดิมที่เคยศึกษาครั้งแรกเมื่อ 7 ปีก่อน คือ ปี 2557 และครั้งที่สองในปี 2559 ครั้งนี้จึงเป็นการเก็บข้อมูลรอบที่สาม เพื่อจับภาพความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบในระยะยาวที่เกิดขึ้นในครัวเรือนและสมาชิกครอบครัว ตั้งแต่วัยเริ่มต้นชีวิตจนเติบโตขึ้นเป็นเด็กเล็ก (7-12 ปี) วัยรุ่น (13-17 ปี) และเยาวชน (18-24 ปี) และเพิ่มการเก็บข้อมูลผลกระทบต่อเด็กเล็กอายุ 0-6 ปีที่เพิ่งเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ของครอบครัวหลังการเก็บข้อมูลครั้งแรก รวมทั้งผู้ดูแลที่รับผิดชอบความเป็นอยู่ของลูกที่พ่อแม่ย้ายถิ่น ทั้งผู้ดูแลที่เป็นผู้สูงวัย และก่อนสูงวัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนคุณภาพชีวิต ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ขณะกำลังเขียนต้นฉบับ การเก็บข้อมูลของงานวิจัยนี้เสร็จลงแล้ว ด้วยความรู้สึกโล่งอกและขอบคุณของผู้วิจัยและทีมงานภาคสนามทุกคน นับเป็นการเก็บข้อมูลที่มีความยากลำบากที่สุดงานหนึ่ง ด้วยบริบทของความไม่สงบ เพิ่มเติมด้วยสถานการณ์โควิด-19 ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการเก็บข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์ และออนไลน์ เป็นความท้าทายที่ไม่อาจลืมน และเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าของการทำวิจัยในภาวะไม่ปกติ

วันนี้ผู้วิจัยยังไม่สามารถนำผลการศึกษามาแลกเปลี่ยน เพราะยังอยู่ในช่วงการจัดการข้อมูล แต่เราหวังว่าจะมีโอกาสนำมาเล่าสู่กันฟังในอนาคตอันใกล้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการศึกษาชิ้นนี้จะมีส่วนช่วยทำให้เห็นช่องว่างของการยกระดับคุณภาพชีวิต และให้ข้อเสนอแนะเพื่อเติมเต็มให้ชาวมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

¹ รศ.ดร.อารี จำปากลาย ศ.ดร.อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และศ.ดร.แคธี พอร์ด โครงการการย้ายถิ่นของผู้หญิงมุสลิมและความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

² รศ.ดร.อารี จำปากลาย ศ.ดร.ปัทมา ว่าพัฒนางศ์ และรศ.ดร.กาญจนา ตั้งชลทิพย์ โครงการความอยู่ดีมีสุขของลูก และความอยู่ดีมีสุขของผู้ดูแลสูงวัยกับการย้ายถิ่นของพ่อแม่ในบริบทของสามจังหวัดภาคใต้

ขอส่งความรักในวันวาเลนไทน์

ผมขอเรียก “ประชากรและการพัฒนา” ฉบับนี้ว่าเป็นฉบับแห่งความรัก เพราะมีกำหนดพิมพ์เผยแพร่ประมาณต้นเดือนกุมภาพันธ์ วันที่ 14 กุมภาพันธ์ เป็น “วันวาเลนไทน์” ซึ่งในความรู้สึกของผม คนไทยเกือบครึ่งประเทศยอมรับแล้วว่าวันนี้เป็น “วันแห่งความรัก”

แต่พอคิดจะเขียนถึงเรื่องวันวาเลนไทน์ ก็รู้สึกเขินอายใจเล็กน้อยที่จะเอาเรื่องประสบการณ์ความรักในอดีตของตัวเองมาเปิดเผย แม้ความรักจะไม่ใช่ความลับ แต่บางแง่มุมของความรักก็อาจเป็นเรื่องส่วนตัวที่ควรสงวนไว้ เพื่อชื่นชมหรือชื่นชมเฉพาะตัวของเราคนเดียว ไม่สมควรที่จะเอามาเล่าให้ใครต่อใครฟัง แต่เอาเถิด.. เมื่อตั้งใจว่าจะเขียนเรื่องความรักในวันวาเลนไทน์แล้ว ก็จะทำตามที่ได้ตั้งใจไว้ ผู้สูงอายุคนหนึ่งจะขอเขียนเรื่องความรักนะคะ

วันวาเลนไทน์เมื่อผมยังเป็นเด็ก

ขอบอกตามตรงว่าเมื่อผมยังเป็นเด็ก ยังใช้คำนำหน้าชื่อว่า ด.ช.-เด็กชาย ผมไม่รู้รักและไม่เคยสนใจวันวาเลนไทน์เลย ในช่วงอายุ 8-12 ปี ซิสเตอร์ที่โรงเรียนคริสต์ที่ผมอยู่คงเคยพูดถึงนักบุญท่านนี้ให้พวกเราได้ฟังบ้างแต่เนื้อหาสาระและความสำคัญของวันวาเลนไทน์ก็ไม่เคยเข้าไปอยู่ในใจของผมเลย หรือจะเป็นเพราะผมยังเด็กเกินไปที่จะเข้าใจความหมายของความรัก

ผมเข้าใจว่าความรักในวันวาเลนไทน์ที่เราหมายถึงในสมัยก่อนนั้นเป็นความรักที่ปนไปกับความ “เสน่หา” หรือเป็นความรักที่มีความรู้สึกทางเพศเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ไม่ใช่ความรักที่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมไปทุกมิติที่ตรงข้ามกับ “ความเกลียด” “ความชัง”

ประสบการณ์ครั้งหนึ่งเมื่อยังเป็นเด็กที่ผมไม่แน่ใจว่าจะเรียกเป็น “ความรัก” ได้หรือไม่ ผมเคยมีความรู้สึกวาบหวามที่ยังประทับอยู่ในใจอยู่จนบัดนี้ เมื่อผมอายุราว 11 ขวบ ยังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมต้น¹ ห้องเรียนตอนนั้นจัดให้เด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย

วาดภาพโดย: ปราโมทย์ ประสาทกุล

นั่งเรียนแยกกัน คนละซีกฝั่งห้อง ครั้งชั่วเสี้ยววินาทีหนึ่ง ผมหันไปสบสายตากับเพื่อนนักเรียนหญิงตัวเล็กๆ คนหนึ่งที่นั่งอยู่ใกล้กัน ผมเกิดความรู้สึกเหมือนไฟฟ้าช็อตที่ใจขึ้นมาทันที ผมไม่แน่ใจว่าจะเรียกความรู้สึกนั้นว่าเป็น “ความรัก” ที่เกิดจากกามเทพแผลงศรมาถูกใจผมได้หรือเปล่า ... จะเรียกความรู้สึกนั้นว่าอย่างไรก็ตาม แต่ความจริงคือ ตั้งแต่ตอนนั้นจนกระทั่งมีชีวิตอยู่มาจนถึงทุกวันนี้ ผมยังไม่เคยพุดคุยกับเธอเลยแม้แต่คำเดียว

ผมเรียนชั้นมัธยมปลายและเตรียมอุดมในโรงเรียนชายล้วน ตั้งแต่ปี 2503-2509 ตลอดช่วงเวลานั้นวันวาเลนไทน์ก็ยังไม่เข้ามาอยู่ในความทรงจำของผม ไม่รู้ว่าเป็นเพราะผมอยู่โรงเรียนวัดไทย (วัดเทพศิรินทร์) หรือเปล่า จึงไม่มีการพูดถึงถึงนักบุญในศาสนาอื่น แต่ผมก็ยังสงสัยว่าโรงเรียนวัดฝรั่งที่เป็นโรงเรียนชายหรือหญิงล้วนเขาจะให้ความสำคัญแก่วันแห่งความรักนี้หรือเปล่า (วันหลังผมอาจไปขอข้อมูลจากเพื่อนที่มาจากโรงเรียนวัดฝรั่งเหล่านี้ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีส่งความรักให้กันในวันวาเลนไทน์ในประเทศไทย)

ที่โรงเรียนชั้นมัธยม ผมมีเพื่อนสนิทหลายคน ช่วงหยุดเทอมเป็นเวลาที่เราต้องห่างเหินกัน ในระหว่างที่ผมกลับไปอยู่บ้านต่างจังหวัด เราจะเขียนจดหมายถึงกัน การเดินทางของจดหมายแต่ละฉบับใช้เวลาหลายวัน เดือนหนึ่งก็ส่งจดหมายถึงกันได้เพียง 2-3 ฉบับ เท่านั้น สมัยนั้นที่บ้านต่างจังหวัดของผมยังไม่มีโทรศัพท์ และบ้านเพื่อนๆ ที่กรุงเทพฯ ส่วนใหญ่ก็ไม่มีโทรศัพท์เช่นกัน

ผมยังจำได้ว่า เมื่อใกล้จะเรียนจบชั้นมัธยมปลาย (ม.6) เป็นเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อที่พวกเราบางคนต้องลาจากกันเพื่อไปเรียนต่อที่สถาบันการศึกษาอื่น พวกเรามีการเขียนคำอาลัยอาวรณ์ให้กันใน “สมุดเฟรนด์ชิป” (สมุดมิตรภาพ) เรามีการแลกเปลี่ยนรูปถ่ายพร้อมข้อความและลายเซ็นหลังรูปถ่าย เพื่อเป็นอนุสรณ์ความรักและมิตรภาพที่มีต่อกันระหว่างเพื่อนร่วมชั้นเรียน (ข้อความหลังรูปที่เขียนให้กันมี เช่น “เพราะรักจึงมอบ เพราะชอบจึงให้” “ยามอยู่ดูหน้า ยามลาดูภาพ” “แม้ตัวจะห่างไกล แต่หัวใจเราใกล้กัน”)

วันวาเลนไทน์เมื่อผมเป็นวัยรุ่น

ผมเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยตั้งแต่ปี 2509 ผมมาจากโรงเรียนชายล้วน ได้เข้ามาพบเพื่อนๆ ที่มีทั้งชาย หญิง และเพศสภาพที่หลากหลายอื่นๆ ได้มีเพื่อนที่มีสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกัน มีทั้ง คนรวย คนจน มีทั้งพวกที่จัดเป็น “ไฮโซ” และ “โลโซ” ชีวิตในมหาวิทยาลัยของผมจึงเป็นความสนุกสนานและมีชีวิตชีวา ผมได้มีโอกาสได้เห็นการแสดงออกซึ่งความรักของเพื่อน พี่ น้องร่วมคณะรัฐศาสตร์มากมายหลายคู่

เชื่อว่าประเพณีมอบความรักให้แก่กันในวันวาเลนไทน์ได้มีอยู่ก่อนแล้วในรั้วมหาวิทยาลัย มีการมอบดอกไม้ให้ของขวัญ และ

ส่งการ์ดให้คนที่รัก แต่การฉลองวันแห่งความรักด้วยกิจกรรมต่างๆ ในตอนนี้น่าจะกระทำกันในวงจำกัด ฉลองกันเฉพาะในคู่ที่เป็นแฟนกัน

ผมขอสารภาพว่าตัวเองค่อนข้างไร้เดียงสาในเรื่องวันแห่งความรัก ตลอดชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย ผมไม่เคยเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับดอกกุหลาบแดง และการ์ดวาเลนไทน์จากใครเลย...คิดแล้วก็น่าน้อยใจตัวเองอยู่เหมือนกัน

วันวาเลนไทน์ในสมัยนี้

ผมคิดว่าเดี๋ยวนี้วันวาเลนไทน์มีความสำคัญมากขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะในหมู่นักเรียนใหม่ ชื่อ เช่น ตูวาเลนตินัส ชาวโรมัน ผู้มีชีวิตอยู่เมื่อเกือบ 2 พันปีก่อน ได้ฟื้นกลับมาชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักเรียนไทยในปัจจุบัน เมื่อประมาณ 10 ปีก่อน การ์ดวาเลนไทน์ขายดีมาก กุหลาบแดงที่ปกติขายกันดอกละ 20 บาท ก็ขึ้นราคาเป็นดอกละร้อยกว่าบาท ร้านค้า ร้านอาหาร และสถานที่อื่นๆ ก็มีคู่รักไปฉลองวันวาเลนไทน์กันเนืองแน่น

ทุกวันนี้ หน่วยงานราชการบางหน่วย ให้ความสำคัญกับวันวาเลนไทน์ เช่น สำนักทะเบียนอำเภอต่างๆ ของกระทรวงมหาดไทยให้บริการเป็นพิเศษแก่คู่รักที่ไปจดทะเบียนสมรสในวันวาเลนไทน์ มีคู่รักไปจดทะเบียนกันที่อำเภอ “บางรัก” กันคับคั่ง (น่าจะสนใจว่าสถิติคนไปจดทะเบียนสมรสกันที่อำเภอ บางจาก บางพลัด บางระกำ ในวันวาเลนไทน์จะลดลงหรือเปล่า) สำนักทะเบียนบางแห่งมีบริการจดทะเบียนสมรสในสถานที่แปลกๆ เช่น จดทะเบียนใต้น้ำ จดทะเบียนบนยอดเขา และมีบริการพิเศษในรูปแบบที่แปลกพิสดารอื่นๆ อีก

ทุกวันนี้วันแห่งความรักขยายขอบเขตกว้างขวางออกไปเมื่อสังคมไทยยอมรับความหลากหลายทางเพศสภาพมากขึ้น นอกเหนือไปจากเพศกำเนิดชายและหญิง เช่น เลสเบียน เกย์ ไบแซกซวล ควีเวิร์ อินเทอร์เน็ตเซ็กซ์ นอนโบนารี คนที่มีเพศสภาพต่างๆ เหล่านี้ ล้วนมีความรักที่อยู่ในช่วงที่ฉลองกันในวันวาเลนไทน์ทั้งสิ้น และความรักในวันนี้ยังมีความหมายครอบคลุมไปถึงความรักที่ไม่ใช่แต่ความรู้สึกทางเพศอีกด้วย

ในช่วงเวลาทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยก้าวสู่สังคมดิจิทัล เทคโนโลยีการสื่อสารได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบไป การรู้จักกันกลายเป็นคู่รัก และการส่งความรักให้กันในวันวาเลนไทน์ก็ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบไปด้วย เดี่ยวนี้ผู้คนส่งความรักให้กันและกันโดยผ่านทางอินเทอร์เน็ต เมื่อถึงวันวาเลนไทน์ผู้คนส่งการ์ดอวยพรให้มีความสุขในวันวาเลนไทน์โดยทางออนไลน์ รูปดอกไม้ กุหลาบแดง ข้อความที่ไพเราะกินใจส่งถึงกันอย่างสะดวกเพียงแค่อัปโหลดรูป นวดกดปุ่ม (น่าจะสนใจบริษัทที่ผลิตการ์ดอวยพรในวันสำคัญต่างๆ ทั้งการ์ดอวยพรวันเกิด การ์ด ส.ค.ส. (ส่งความสุข) ในวันปีใหม่ การ์ดแสดงความยินดีในโอกาสต่างๆ ที่เป็นกระดาศกตฤกษ์ไปเรียบร้อยแล้ว)

วันวาเลนไทน์เมื่อผมเป็นผู้สูงอายุ

มาถึงวันนี้ วันที่ผมได้รับสถานภาพเป็นผู้สูงอายุอย่างเต็มขั้น ผมกำลังมองวันวาเลนไทน์ด้วยความชื่นใจ “วันแห่งความรัก” ...ผมคงไม่ส่งกุหลาบแดงหรือการ์ดวาเลนไทน์ไปให้ใคร ไม่ว่าจะจริงหรือของเสมือนจริงที่ส่งทางออนไลน์ และผมก็

ไม่คาดหวังว่าจะได้รับดอกไม้หรือข้อความหวานชื่นจากใคร แต่หากจะได้รับคำหวานหรือรูปดอกไม้สวยๆ เพื่อแทนความรักจากผู้ปรารถนาดีคนหนึ่งคนใดบ้าง ผมก็คงต้องขอขอบคุณสำหรับไมตรีจิต

ผมจะมอง “วันแห่งความรัก” ปีนี้ด้วยใจปิติ ความรักในโลกนี้มีอยู่อย่างไม่จำกัดปริมาณ ความรักก็มากเหมือนอากาศที่อยู่รอบตัวเรา ทุกคนสามารถตัดดวง “ความรัก” มอบให้กับตัวเองและผู้อื่นมากเท่าไรก็ได้ เราควรมองความรักในความหมายที่กว้าง ความรักในวันวาเลนไทน์...เราจะรักทุกสิ่งทุกอย่าง เราจะรักทุกคน รักลูก หลานญาติพี่น้อง เพื่อนพ้อง และผู้คนทั้งหลาย

ผู้สูงอายุอย่างผม จะมอบความรักให้แก่ใครในวันวาเลนไทน์นั้น คงจะต้องกระทำให้เหมาะสมกับ “สังขาร” และสถานภาพทาง “สังคม” ของตนเอง

Happy Valentine's Day ครี

¹ ระดับการศึกษาก่อนปี 2505-2506 แบ่งได้ดังนี้ ชั้นอนุบาล ชั้นประถมศึกษา (ป.1-ป.4) ชั้นมัธยมต้น (ม.1-ม.3) ชั้นมัธยมปลาย (ม.4-ม.6) ชั้นเตรียมอุดม (ม.7-ม.8) และ ชั้นอุดมศึกษา (การเรียนในมหาวิทยาลัย)

ขอเชิญร่วมการประชุม ออนไลน์

“
การประชุมวิชาการ
ประชากรศาสตร์
แห่งชาติ 2565
วันที่ 28 เมษายน 2565
”

รายละเอียดเพิ่มเติม : สมาคมประชากรศาสตร์
WWW.THAIPOPULATION.ORG/

สมาคมประชากรศาสตร์ไทย (Thai Population Association) ขอเชิญเข้าร่วมการประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2565 ในรูปแบบแบบออนไลน์ ในวันที่พฤหัสบดีที่ 28 เมษายน 2565 ท่านสามารถติดตามรายละเอียดต่างๆ ได้จาก www.thaipopulation.org/

ขอเชิญชวนสมัครเข้าร่วมการอบรมระยะสั้น ประจำปี 2565 แบบออนไลน์

- ❖ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ 28 ก.พ.-3 มี.ค. 65 (ค่าลงทะเบียน 4,800 บาท)
- ❖ การวิจัยเชิงคุณภาพ 28-31 มี.ค. 65 (ค่าลงทะเบียน 4,800 บาท)
- ❖ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ 25-27 เม.ย. 65 (ค่าลงทะเบียน 3,600 บาท)
- ❖ โรงเรียนต้นแบบส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านการมีกิจกรรมทางกาย “โรงเรียนฉลาดเล่น: Active school” 9-11 พ.ค. 65 (ค่าลงทะเบียน 3,600 บาท)

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมและสมัครการอบรมได้ที่ http://www.ms.ipsr.mahidol.ac.th/training_web/index.php หรือ E-mail: waiwingrob@gmail.com; warissara.kai@mahidol.ac.th โทรศัพท์ 0 2441 0201-4 ต่อ 301 มือถือ 06 1954 6282

แมลงสาบ

แมลงสาบเป็นสัตว์โบราณที่มีมาในโลกกว่า 350 ล้านปีแล้ว แมลงสาบเป็นสัตว์อดทน ที่อาศัยอยู่ทั่วโลกในทุกสภาพแวดล้อม ตั้งแต่ที่มีอุณหภูมิต่ำจนถึงที่มีอุณหภูมิสูง ในพื้นที่แห้งแล้งหรืออยู่ใกล้น้ำ ในป่า ในที่รกร้าง หรือในเมือง แมลงสาบมีมากกว่า 4,500 ชนิด แต่มีราว 30 ชนิดที่เป็นสัตว์รบกวนมนุษย์ (pest) อีกเพียง 2-3 ชนิดที่เป็นสัตว์เลี้ยง (pet) และอีก 2-3 ชนิดที่เลี้ยงเพื่อเป็นอาหารสัตว์

แมลงสาบส่วนใหญ่มีขนาดเท่าเล็บหัวแม่มือ มีโทนสีน้ำตาล ตั้งแต่น้ำตาลอ่อนจนถึงสีดำ แมลงสาบเป็นสัตว์อดทนและตายยาก โดยอาจมีชีวิตอยู่ได้ถึง 2 อาทิตย์ หลังจากถูกตัดหัวไปแล้ว แมลงสาบโตเต็มที่ภายใน 3-4 เดือน และจะมีชีวิตอยู่ราว 1 ปี แมลงสาบขยายพันธุ์ได้อย่างรวดเร็ว

แมลงสาบมีประโยชน์หลายอย่าง โดยนอกจากจะเป็นอาหารหลักของนกและสัตว์บางชนิดแล้ว ยังมีประโยชน์ต่อระบบนิเวศวิทยาอีกด้วย โดยเป็นส่วนสำคัญของวัฏจักรพืชและวัฏจักรไนโตรเจน

ในส่วนของวัฏจักรพืช แมลงสาบช่วยผสมเกสรของดอกไม้ เช่นเดียวกับผึ้งและผีเสื้อ ด้วยการคลานผ่านดอกไม้ในระหว่างการหาอาหาร

สำหรับในส่วนของวัฏจักรไนโตรเจน เพราะแมลงสาบกินทุกอย่างที่ขวางหน้า จึงช่วยกำจัดซากพืชที่ทับถมอยู่ในป่า พร้อมทั้งถ่ายมูลที่มีไนโตรเจนสูง อันเป็นการเพิ่มปริมาณไนโตรเจนในดิน และทำให้ป่าไม่ยังอุดมสมบูรณ์อยู่ได้

เหตุที่แมลงสาบสามารถอาศัยอยู่ได้ในที่สกปรกและมีเชื้อโรคที่สัตว์อื่น ๆ ไม่อาจมีชีวิตอยู่ได้ น่าจะเป็นเพราะภูมิคุ้มกันธรรมชาติในตัวของแมลงสาบเอง ทำให้นักวิทยาศาสตร์สนใจที่จะเรียนรู้การสร้างภูมิคุ้มกันนี้ เพื่อนำไปพัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันของมนุษย์ ในการต่อต้านเชื้อแบคทีเรีย MRSA (methicillin-resistant Staphylococcus aureus) อันเป็นเชื้อแบคทีเรียที่ดื้อยาปฏิชีวนะ

เนื่องจากแมลงสาบมีขนาดใหญ่กว่าแมลงอื่นๆ ประกอบกับมีความอดทนและเลี้ยงง่าย จึงมักจะเป็นหนุตะเภาในการศึกษาแบบจำลองของแมลง เช่น ประสาทชีววิทยา (neurobiology) สรีรวิทยาเจริญพันธุ์ (reproductive physiology) พฤติกรรมทางสังคม รวมทั้งการศึกษาทางพฤติกรรมด้วย เช่น การเรียนรู้ การก้าวร้าว การมองภาพกลับหัว (spatial orientation)

สำหรับคำว่าลิวา หลังจากที่มีมนุษย์ได้ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ตนเอง ด้วยสงครามนิวเคลียร์แล้ว แมลงสาบจะครองโลก คือเป็นสัตว์ชนิดเดียวที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น ไม่น่าจะเป็นไปได้ ถึงแม้ว่าแมลงสาบจะมีความต้านทานต่อรังสีสูงกว่าสัตว์อื่น (รวมทั้งมนุษย์) ราว 6 ถึง 15 เท่าก็ตาม แต่แมลงสาบก็ไม่ได้มีความต้านทานต่อรังสีเป็นพิเศษ เมื่อเทียบกับแมลงอื่นๆ เช่น แมลงวันผลไม้

เหตุที่เชื่อว่า แมลงสาบมีความสามารถที่จะทนต่อรังสีได้นั้น เป็นเพราะวงจรของเซลล์จะเปราะบางต่อรังสีที่สุดในช่วงที่กำลังแบ่งตัว โดยที่เซลล์มนุษย์และสัตว์ทั่วไปจะแบ่งตัวอยู่ตลอดเวลา

แต่เซลล์แมลงสาบจะแบ่งเพียงครั้งเดียวในขณะที่ลอกคราบ (ยาราวหนึ่งสัปดาห์) และแมลงสาบทั้งหมดจะไม่ลอกคราบในเวลาเดียวกัน ทำให้มีแมลงสาบอีกมากที่จะไม่ได้รับผลกระทบจากการแผ่รังสีอย่างเฉียบพลัน อย่างไรก็ตาม แมลงสาบก็ยังคงตายได้จากรังสีที่ตกค้างอยู่

โดยทั่วไป เมื่อกล่าวถึงแมลงสาบ เรามักจะนึกถึงแมลงสาบส่วนน้อยที่อาศัยอยู่กับมนุษย์ โดยแมลงสาบกลุ่มนี้เป็นสัตว์รบกวนที่ไม่มีประโยชน์ มีแต่โทษอย่างเดียวคือ เป็นสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคมานุษย์ โดยแพร่กระจายเชื้อแบคทีเรียที่เป็นอันตรายสู่พื้นผิวที่เดินผ่าน เช่น โรคเรื้อน กาฬโรค ตับอักเสบรวมทั้งโรคภูมิแพ้และหิดทอบในเด็ก

ในประเทศไทย แมลงสาบรบกวนที่มักพบตามบ้านคือ แมลงสาบตัวเล็ก (แมลงสาบเยอรมัน) และแมลงสาบตัวใหญ่ (แมลงสาบอเมริกัน) (ดั่งรูป) โดยที่แมลงสาบตัวเล็กมีสีน้ำตาล ลำตัวยาว 1-2 ซม. อาศัยอยู่ในบ้าน โดยเฉพาะในครัวและห้องน้ำ ส่วนแมลงสาบตัวใหญ่มีสีน้ำตาลเข้ม ลำตัวยาว 2-6 ซม. บินได้ แต่มักจะคลาน อาศัยอยู่ทั้งในบ้านและนอกบ้าน เช่น พื้นที่เก็บของ ห้องใต้ดิน ใต้ถุนบ้าน พุ่มไม้ ท่อน้ำทิ้ง

รูป: เปรียบเทียบแมลงสาบตัวเล็ก (ด้านซ้าย) กับแมลงสาบตัวใหญ่ (ด้านขวา)

ที่มา: <https://cockroachfacts.com/types-of-roaches-with-pictures/> สืบค้นเมื่อ 17 มกราคม 2565

แมลงสาบถูกดึงดูดให้เข้ามาอยู่ในบ้านด้วยอาหาร น้ำ ความอบอุ่น และที่พัก โดยที่บ้านใดมีเศษอาหารตกหล่น วางภาชนะใส่อาหารที่ยังไม่ล้างทิ้งไว้ในอ่างล้างจาน วางอาหารไว้ในห้องนอนหรือห้องนั่งเล่น ไม่เก็บข้าวของสัมภาระทั้งในบ้านและนอกบ้าน ให้เรียบร้อย จนทำให้มีมุมอับ ในบ้านที่รกรุงรังเช่นนี้ ย่อมเป็นที่ที่แมลงสาบชอบที่จะเข้ามาอยู่อาศัยและแพร่ขยายพันธุ์

ดังนั้น วิธีป้องกันแมลงสาบที่ดีที่สุดคือ การดูแลบ้านให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ให้มีเศษอาหาร ขยะ หรือสิ่งหมักหมมอยู่ รวมทั้งดูแลห้องเก็บของให้แห้งและสะอาดอยู่เสมอ

ในปีล่าสุด (2564) รางวัลอิกโนเบล สาขาชีววิทยาได้มอบให้แก่นักวิจัยจากประเทศสหรัฐอเมริกา 4 คน (John Mulrennan, Jr., Roger Grothaus, Charles Hammond และ Jay Lamdin) สำหรับรายงานวิจัยเรื่อง วิธีการใหม่ของการควบคุมแมลงสาบในเรือดำน้ำ

รางวัลอิกโนเบล: รางวัลที่ทำให้ขำก่อกันคิด

นโยบายส่งเสริมการมีลูกคนที่สอง...สาม...สี่...

การเกิดน้อย เป็นปรากฏการณ์ทางประชากรที่เกิดขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก และเป็นประเด็นที่สร้างความวิตกกังวลให้กับผู้กำหนดนโยบายไม่น้อย เพราะการกระตุ้นให้คนในยุคปัจจุบันมีลูกเป็นเรื่องที่ทำหายอย่างยิ่ง

นโยบายส่งเสริมการเกิด ไม่ควรมุ่งเน้นไปยังคู่สมรสที่ยังไม่มีบุตรเท่านั้น แต่ควรให้ความสำคัญกับการมีบุตรคนต่อไปด้วย ซึ่งนโยบายดังกล่าวควรมีความแตกต่างจากนโยบายส่งเสริมการเกิดสำหรับผู้ที่ยังไม่มีบุตร เพราะการตัดสินใจมีลูกคนแรกกับการตัดสินใจมีลูกคนที่สอง สาม หรือสี่ มีความแตกต่างกัน นโยบายในการจูงใจให้มีบุตรจึงควรมีความแตกต่างกันด้วย บทความนี้ขอเสนอตัวอย่างนโยบายจากต่างประเทศ ที่ไม่ใช่เพียงกระตุ้นให้คนมีลูกเท่านั้น แต่หวังให้คนมีลูกจำนวนมากขึ้นด้วย

เริ่มต้นที่ประเทศสิงคโปร์ที่ประสบกับปัญหาการเกิดน้อยมาอย่างยาวนาน (โดยเฉลี่ย ผู้หญิงสิงคโปร์หนึ่งคนจะมีบุตรเพียง 1.1 คนตลอดชีวิตมีบุตร หรืออายุ 15-49 ปี) สิงคโปร์มีนโยบายเพื่อส่งเสริมการเกิดจำนวนมาก หนึ่งในนั้นคือการให้เบบี้โบนัส (baby bonus) สำหรับเด็กแรกเกิด โดยมีการให้เป็นลักษณะขั้นบันได คือ พ่อแม่จะได้รับ 8,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ (เกือบ 2 แสนบาท) สำหรับบุตรคนแรกและคนที่สอง และ 10,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ (เกือบ 2.5 แสนบาท) สำหรับบุตรคนที่สามเป็นต้นไป จึงค่อนข้างชัดเจนว่ารัฐบาลของสิงคโปร์ ไม่ได้เพียงต้องการให้คนมีลูก แต่ต้องการให้คนมีลูกจำนวนมากขึ้นด้วย¹

การลาคลอดแบบได้รับค่าจ้าง เป็นอีกนโยบายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจมีลูกคนต่อไป มา ประเทศสาธารณรัฐเช็กมีนโยบายการลาคลอดที่ยืดหยุ่น คือ แม่สามารถเลือกการรับสิทธิประโยชน์การลาคลอดในอัตราเงินรายเดือนในระยะเวลาต่างๆ ได้ เช่น แม่สามารถเลือกรับเงินรายเดือนในอัตราร้อยละ 50 ของรายได้ ในช่วงระยะเวลาสองปีหลังคลอดบุตร หรือ รับเงินรายเดือนในอัตราร้อยละ 33 ของรายได้ ในระยะเวลาสามปีหลังคลอดบุตร หรือ รับร้อยละ 33 ตั้งแต่คลอดบุตรถึงเดือนที่ 21 และร้อยละ 17 ของรายได้จากเดือนที่ 21 ถึงปีที่ 4 หลังการคลอดบุตร นโยบายดังกล่าวไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มจำนวนการเกิดโดยตรง แต่ผลปรากฏว่า นโยบายการลาคลอดที่ยืดหยุ่นเช่นนี้ ทำให้แม่หลายคนสามารถเลือกรับเงินรายเดือนในสัดส่วนสูงในระยะเวลาที่สั้นลง ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจการมีลูกคนที่สองเร็วขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศสโลวาเกีย²

นอกจากนโยบายการลาคลอดสำหรับแม่ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีลูกคนที่สองแล้ว นโยบายการลาเพื่อเลี้ยงดูบุตรของพ่อก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน การศึกษาในประเทศนอร์ดิค ได้แก่ ไอซ์แลนด์ นอร์เวย์ และสวีเดน พบว่าการลาของพ่อ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการมีลูกคนที่สองทั้งในสามประเทศดังกล่าว³ ข้อค้นพบ

ดังกล่าว เป็นไปตามข้อสมมติฐานที่ว่า ความเท่าเทียมทางเพศในครอบครัวมีความเกี่ยวข้องเชิงบวกกับระดับการเจริญพันธุ์ นั่นหมายความว่า ยิ่งในครอบครัวมีความเท่าเทียมทางเพศสูงเท่าไร จะยิ่งมีระดับเจริญพันธุ์ที่สูงขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะในครอบครัวที่มีระดับการศึกษาสูง งานวิจัยในได้วันพบว่า ความต้องการมีบุตรคนที่สองขึ้นไปสำหรับผู้หญิง เพิ่มขึ้นหากสามีมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดู (แต่ไม่พบความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ชายในการทำงานบ้าน) ซึ่งผลที่พบนี้ เห็นชัดในกลุ่มผู้หญิงที่มีระดับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาขึ้นไป⁴

สำหรับประเทศไทย แนวโน้มการมีบุตรลดลงอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2562 พบว่า ราว 1 ใน 4 ของผู้หญิงไทยวัยเจริญพันธุ์ มีลูกเพียงคนเดียว และในบรรดาผู้ที่มีบุตรคนเดียว ราวครึ่งหนึ่งไม่ต้องการมีบุตรเพิ่ม ประเทศไทยมีความพยายามในการส่งเสริมการเกิดผ่านนโยบายต่างๆ นี่จึงเป็นอีกหนึ่งกลุ่มประชากรที่ไม่ควรมองข้าม การเพิ่มเงินรางวัลสำหรับจำนวนบุตรที่มากขึ้น การลาคลอดที่ยืดหยุ่น และการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ อาจเป็นแนวทางช่วยกระตุ้นให้ครอบครัวไทยที่พร้อมตัดสินใจมีลูกคนที่สอง...สาม...หรือสี่ ได้ง่ายขึ้น

ที่มา: <https://researchcafe.org/policies-for-birth-promotion-in-thailand/> สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2565

¹ Baby Bonus Scheme, Ministry of Social and Family Development. <https://www.msf.gov.sg/policies/Strong-and-Stable-Families/Supporting-Families/Pages/Baby-Bonus-Scheme.aspx> สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2565

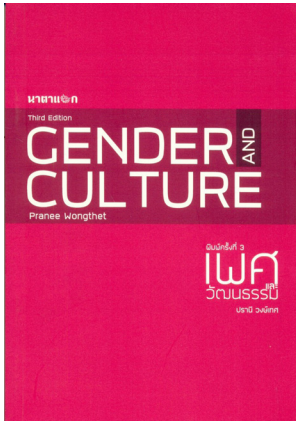
² Stastna, A., Kocourkova, J., & Sprocha, B. (2020). Parental leave policies and second births: a comparison of Czechia and Slovakia. *Population Research and Policy Review*, 39(3), 415-437

³ Duvander, A. Z., Lappegard, T., Andersen, S. N., Garoarsdottir, O., Neyer, G., & Viklund, I. (2019). Parental leave policies and continued childbearing in Iceland, Norway, and Sweden. *Demographic Research*, 40, 1501-1528.

⁴ Cheng, Y. H. A., & Hsu, C. H. (2020). No more babies without help for whom? Education, division of labor, and fertility intentions. *Journal of Marriage and Family*, 82(4), 1270-1285.

แนะนำหนังสือ
เพศและวัฒนธรรม: Gender and culture

“เพศและวัฒนธรรม” เป็นหนังสือที่รวบรวมบทความของปราณี วงษ์เทศ ที่เคยตีพิมพ์ในวารสารศิลปวัฒนธรรม และบทความที่แปลและเรียบเรียงจากหนังสือเรื่อง Women, Culture, and Society ของ Michelle Zimbalist Rosaldo and Louise Lamphere รวมทั้งค้นคว้าจากเอกสารอื่นเพิ่มเติม ซึ่งได้รับความสนใจตีพิมพ์เป็นครั้งที่ 4 ในปี 2562

หนังสือเล่มนี้ นำเสนอบทความด้านมานุษยวิทยา อธิบายกรอบแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลภาคสนาม และทัศนะในการศึกษาวิจัยเรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงในสังคมไทย โดยเน้นทำความเข้าใจเรื่องความแตกต่างและบทบาททางเพศของผู้หญิงและผู้ชาย และชี้ว่า สถานภาพที่เป็นรองของผู้หญิงส่วนใหญ่ในโลก เป็นผลมาจากอิทธิพลทางวัฒนธรรมและการจัดระเบียบทางสังคม หนังสือเล่มนี้ทำหน้าที่เสมือนบันไดขั้นต้นสำหรับผู้อ่านที่ต้องการแสวงหาความเข้าใจรากเหง้าของปัญหาความเหลื่อมล้ำ และอคติทางเพศที่ปิดกั้นเสรีภาพ ความใฝ่ฝันและความปรารถนาของมนุษย์ทุกเพศจากโอกาสที่จะลิขิตชะตากรรมของตนเอง เป็นหนังสือที่มีประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษา ติดตาม ทำความเข้าใจความก้าวหน้าในวงวิชาการด้านเพศกับวัฒนธรรม เพื่อให้ทุกชนชั้น วรณะ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนาใด ได้รับการยอมรับความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน

เนื้อหาภายในเล่มแบ่งออกเป็น 4 บท คือ (1) การศึกษาเรื่องเพศทางมานุษยวิทยา ปัญหา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น ความแตกต่างของผู้หญิงและผู้ชายอยู่ที่อะไรกันแน่ เพศหญิงกับชายคล้ายธรรมชาติกับวัฒนธรรมจริงหรือ (2) สถานะ บทบาท สถานภาพ ความร่วมมือ ความขัดแย้งและพลังอำนาจทางเพศ เช่น ผู้หญิงจีน: “สำนักใหม่” ที่มีพื้นฐานมาจาก “น้ำใจเก่า” เพศ และพลังอำนาจในคาบสมุทรบอลข่าน “ฐานะ” ของผู้หญิงอินเดีย (3) อิทธิพลของศาสนา ความเชื่อ และค่านิยมที่มีต่อพฤติกรรมและทัศนคติทางเพศ เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการมีระดูทั้งศักดิ์สิทธิ์และน่ารังเกียจ พิธีชริบอวัยวะเพศของสตรี สื่อของความขัดแย้ง: ทำไมผู้หญิงชามบูมจึงไม่กินไก่ (4) สถานะ บทบาท และสถานภาพของผู้หญิงในสังคมไทย เช่น ผู้หญิงสยาม บทบาทและสถานภาพ: ร่องรอยจากพิธีกรรมความเชื่อ

ที่มา:ปราณี วงษ์เทศ. (2562). เพศและวัฒนธรรม: Gender and culture. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์

โฉมใหม่: ประชากรศาสตร์ข้ามสายกลางพันธุ์

เมื่อวันอังคารที่ 18 มกราคม 2565 เวลา 9.00-12.00 น. สมาคมนักประชากรไทย ร่วมกับสถาบันวิจัยประชากรและสังคม จัดเสวนาออนไลน์ผ่านระบบ Zoom และ Facebook Live เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานวิจัยทางด้านประชากรและสังคม โดยแบ่งการเสวนาออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกของการเสวนา รศ.ดร.วิราภรณ์ โพธิศิริ จากวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ รศ.ดร.ยศชนัน วงศ์สวัสดิ์ จากคณะวิศวกรรมศาสตร์ มทิดล และ รศ.ดร.เฉลิมพล แจ่มจันทร์ จากสถาบันฯ ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และชี้ให้เห็นความสำคัญและคุณค่าของการทำงานวิจัยที่ผสมผสานประเด็นและแนวคิดทางประชากรกับศาสตร์อื่นๆ โดยมี รศ.ดร.สุเมศร์ สมุทรจักร จากสถาบันฯ เป็นผู้ดำเนินรายการ ส่วนช่วงที่สอง เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้ที่ได้รับรางวัลนำเสนอบทความดีเด่นในงานประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2564 จำนวน 5 ท่าน คือ คุณฉวีรัตน์ ฝืนนิล คุณณัฐวรรธ อุไรอำไพ คุณปณณวัฒน์ เกื้อนกลิ่น คุณเบญจพร โคกแปะ และคุณศุภานัน สุวรรณสาม ทั้งห้าท่านซึ่งเป็นนักวิจัยรุ่นใหม่ได้ร่วมแลกเปลี่ยนถึงเทคนิคต่างๆ ที่ทำให้บทความได้รับรางวัลนำเสนอ

การเสวนาออนไลน์รายการนี้ มีผู้เข้าร่วมเสวนาผ่าน Zoom และ Facebook Live ทั้งสิ้น 79 คน ผู้ที่สนใจสามารถเข้าชมย้อนหลังได้ที่ <https://fb.watch/aC6HKPMYxN/>

เสวนาได้ชายคาประชากร

จัดเป็นประจำทุกวันพุธ เวลา 12.30-13.30 น. ณ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม สนใจกำหนดการเสวนาแต่ละเดือน สามารถดูรายละเอียดได้ที่ www.ipsr.mahidol.ac.th และรับชมย้อนหลังได้ที่ Facebook: IPSRMAHIDOLUNIVERSITY

- ครั้งที่ 1155 “End Inequalities End AIDS End Pandemics”
Session 1) Unaddressed Issues for Marginalized LGBTQI+
Session 2) HIV in COVID-19 Pandemic
International Students, Master of Arts Program in Population and Sexual and Reproductive Health, 1 ธ.ค. 64
- ครั้งที่ 1156 “มลพิษอากาศ: ปัจจัยกำหนดสุขภาพผ่านโครงสร้างทางสังคม” ผศ.ดร.ณัฐรา สุานีพานิชสกุล (วิทยาลัยสาธารณสุขศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 8 ธ.ค. 64
- ครั้งที่ 1157 “Applications of Machine Learning in Real-Life Digital Health Interventions” Dr.Dharmendra Kumar Yadav, 15 ธ.ค. 64
- ครั้งที่ 1158 “Pattern and Risk Factors of Menstrual Regulation Service Use Among Ever-married Women in Bangladesh: Evidence from a Nationally Representative Cross-sectional Study” Md.Rashed Alam, 12 ม.ค. 65
- ครั้งที่ 1159 “IPSR Special Talk: โควิด-19 ทำให้อัตราเพิ่มประชากรไทยติดลบเร็วเกินคาด” ศ.เกียรติคุณ ดร.ปราโมทย์ ประสาทกุล และ อ.ดร.ณภัช สัจจนกุล, 13 ม.ค. 65 เวลา 18.30 -19.30 น.
- ครั้งที่ 1160 “Data Availability to Examine Safe Abortion Services in India: In View of MTP Amendments 2021” Prof.Chandra Shekhar, 19 ม.ค. 65
- ครั้งที่ 1161 “Dimensions of Women’s Empowerment and Under-five Mortality: Evidence from a Nationwide Survey in Bangladesh” Md.Rashed Alam, 24 ม.ค. 65
- ครั้งที่ 1162 “อีกครั้งกับ ‘CSPro’” ศ.ดร.ปัทมา วาพัฒน์วงศ์, 26 ม.ค. 65

โลกที่ 3 และพื้นที่เรียนรู้
ของเด็กยุค COVID-19
กูเบรต์ สมุทรจักษ์

การเล่น : เสรีภาพของเด็กๆ
ที่ถูกมองข้าม
ปิยวัฒน์ เกตุวงศา

ศตวรรษสินเหา

มีคู่รักหลายคู่ทั่วโลกที่ครองรักกันยาวนานจนเป็นคู่รักศตวรรษิกชนที่มีอายุเกิน 100 ปี จากบันทึกของกินเนสบุ๊กในปี 2020 ที่ผ่านมาคูณตาโมรา (Julio Mora) เกิดในปี 1910 และคุณยายควินเทรอส (Waldramina Quinteros) เกิดในปี 1915 คู่รักจากประเทศเอกวาดอร์ ถูกบันทึกให้เป็นคู่รักที่ครองคู่กันยาวนานที่สุดในโลกกว่า 80 ปี ทั้งสองแต่งงานกันในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1941 มีบุตรด้วยกัน 4 คน หลาน 11 คน และเหลน 21 คน

ปัจจุบันคุณตาและคุณยายยังมีสุขภาพกายและใจดี เคล็ดลับในการครองรักที่ยาวนานคือ การให้ความรักและเคารพซึ่งกันและกัน ตั้งแต่ครั้งแรกที่เจอกัน ทั้งสองเผยว่า กฎแฉล่าคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขที่ตินั้นประกอบด้วย ครอบครัวต้องรักใคร่กลมเกลียวกัน เคารพซึ่งกันและกัน ทำงานอย่างซื่อสัตย์ และมีการศึกษาที่เหมาะสมตามค่านิยมของครอบครัว เคล็ดลับดังกล่าวนี้จะทำให้คู่รักสามารถครองคู่กันอย่างยาวนานดังเช่นศตวรรษสินเหาคู่นี้

ที่มาของเรื่องและภาพ
<https://thecommmunemag.com/worlds-oldest-married-couple-from-ecuador-makes-it-to-the-guinness-book-of-world-records/> สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2565

สถิติน่ารู้

กาญจนา เทียนลาย
kanchana.tha@mahidol.ac.th

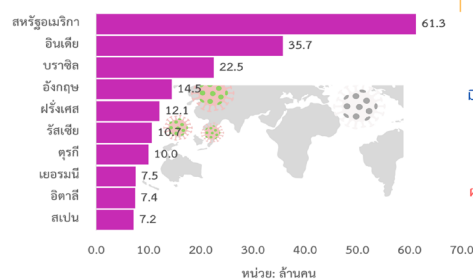
โลกกับโควิด-19 ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา

นับเป็นเวลา 2 ปีมาแล้วที่ประชากรโลกอยู่ร่วมกับโรคระบาดอุบัติใหม่ที่ชื่อว่า “โควิด-19” ที่เริ่มระบาดจากเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน อีกทั้งยังไม่มีทีท่าว่าจะหยุดการระบาดได้ในเร็ววัน เจ้าไวรัสโคโรนา 2019 ได้พัฒนาและกลายพันธุ์ มีการเรียกชื่อตามประเทศที่พบ เช่น สายพันธุ์อังกฤษ สายพันธุ์อินเดีย และต่อมากองคการอนามัยโลกได้กำหนดให้ชื่อสายพันธุ์เป็นตัวอักษรกรีกเพื่อลดการตีตรา เช่น แอลฟา เบตา แกมมา เดลตา ไอไมครอน

กว่า 2 ปีที่ผ่านมา การระบาดของ “โควิด-19” ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงกับประชากรโลก ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ (ที่ตอนนี้มีผู้ติดเชื้อแล้ว 307.9 ล้านคน เสียชีวิต 5.5 ล้านคน จากทั่วโลก จำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นในทุกๆ วัน) ระบบสาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มาตรการปิดเมือง ปิดประเทศ ห้ามการเดินทาง ผู้คนไม่สามารถออกมาใช้ชีวิตได้ตามปกติ มีการตักงานขนานใหญ่ เด็กๆ ไม่สามารถออกไปเรียนได้ งานประเพณีถูกงด ผู้ย้ายถิ่นไม่ได้กลับไปหาครอบครัว เกิดการทำงานแบบ WFH สิ่งต่างๆ เหล่านี้ เป็นเหตุผลที่ทำให้

ผู้คนเกิดความเครียดและวิตกกังวล สิ่งที่ได้ก็คือ การป้องกันตนเองอย่างเคร่งครัดด้วยการรักษาระยะห่าง การฉีดวัคซีน และปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อรับมือกับสถานการณ์ หวังว่าสถานการณ์การระบาดจะยุติลงเร็ววัน เพื่อให้ผู้คนได้กลับไปใช้ชีวิตปกติใหม่ได้ในเร็ววัน

10 ประเทศที่มีผู้ติดเชื้อโควิด-19 มากที่สุด

ประชากรโลก
7,900 ล้านคน

มีผู้ติดเชื้อโควิด-19 แล้ว
307.9 ล้านรายทั่วโลก

ผู้เสียชีวิตจากโควิด-19
5.5 ล้านคนทั่วโลก

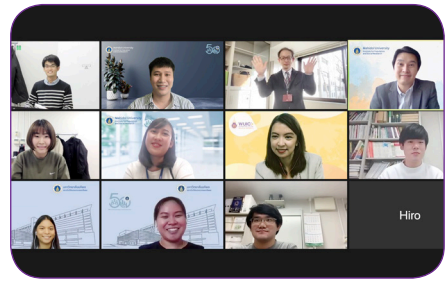
แหล่งข้อมูล : www.worldometers.info/coronavirus, ข้อมูล ณ วันที่ 9 มกราคม 2565

ข่าวสาร

* 16 พ.ย. 64 รศ.ดร.สุรียพร พันพืง รศ.ดร.เฉลิมพล แจ่มจันทร์ นำอาจารย์และนักศึกษาของสถาบันฯ ร่วมประชุมออนไลน์กับนักศึกษาคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยออกโกโต ประเทศญี่ปุ่น โครงการ Sakura Science Exchange Program หัวข้อ “Practice in Social Medicine (Learning Global Health: Online Collaborative Activities)” **รูป 1** * 22 พ.ย. 64 ผศ.ดร.ดุสิตา พึ่งสำราญ รศ.ดร.สุรียพร พันพืง จัดสัมมนาเพื่อรับฟังการนำเสนอข้อมูลโครงการ Community Intervention Effectiveness Study of Single Dose or Two Doses of Bivalent HPV Vaccine (CERVARIX®) in Female School Students in Thailand โดย Daniel Chulwong Rhee นักวิจัยสถาบันฯ นักศึกษานานาชาติ ประเทศเกาหลีใต้ และได้ลงนามความร่วมมือเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมทางเพศของกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา รวมทั้งผลิตผลงานตีพิมพ์ร่วมกัน **รูป 2** * 22-23 พ.ย. 64 ผศ.ดร.ปิยวัฒน์ เกตุวงศา อ.ดร.ดิยาห์ อนันดาเสียว วิทยาสตาริ ร่วมประชุมออนไลน์ “Regional Meeting on Physical Activity” จัดโดย World Health Office, SEARO เพื่อหารือและกำหนด Regional Roadmap for Implementation of Global Action Plan on Physical Activity (GAPPA) **รูป 3** * 24 พ.ย. 64 รศ.ดร.โรชาเลีย สคอร์ดินี และนักวิจัยจากประเทศอินโดนีเซีย สิงคโปร์ และไทย นำเสนอ Social Sciences and COVID-19 in Southeast Asia: (Non-)Role and (In)Significance จัดโดย SEA Junction, GDN, ARC-UI และสถาบันฯ * 29 พ.ย. 64 รศ.ดร.กฤตยา อาชวนิจกุล ดำเนินรายการเสวนาออนไลน์ Gender Series Talk ครั้งที่ 1 เรื่อง “Gender Studies กับการสร้างความเป็นธรรมทางเพศ” และพูดคุยในประเด็นเดียวกันผ่านรายการ Zoom ลีอ สถานีวิทยุจุฬาฯ (CU Radio Plus) FM 101.5 MHz เมื่อ 5 ธ.ค. 64 * 1 ธ.ค. 64 รศ.ดร.อุเบศร์ สมุทรจักร บรรยาย “ประชากรและโครงสร้างสังคม” งานสัมมนาครั้งที่ 1 “อนาคตประเทศไทยในมิติประชากร โครงสร้างสังคม ชนบท และท้องถิ่น” ในงาน Public Policy Forum “อนาคตประเทศไทยใน 10 มิติ” * 3 ธ.ค. 64 สถาบันฯ ร่วมทำบุญตักบาตรเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล และพิธีถวายราชสดุดีน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ณ สำนักงานอธิการบดี * 8 ธ.ค. 64 สถาบันฯ จัดอบรมออนไลน์ “การให้ความรู้แนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของมหาวิทยาลัยมหิดล และการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลและกระบวนการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA)” * 8 ธ.ค. 64 สถาบันฯ รับมอบประกาศนียบัตรจาก ศ.นพ.บรรจง มไหสวริยะ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล ที่เข้าร่วมโครงการรับรองฉลากคาร์บอนฟุตพริ้นท์องค์กรและการชดเชยคาร์บอน จากองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) ประจำปี 2564 ณ สำนักงานอธิการบดี **รูป 4** * 9 ธ.ค. 64 รศ.ดร.อารี จำปากล้า เป็นวิทยากรในการเสวนาออนไลน์ “NEXT NORMAL: วิถีใหม่ของการพัฒนาเด็กและเยาวชน” ในการประชุมสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนระดับชาติ ประจำปี 2564 จัดโดย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ * 18-19 ธ.ค. 64 รศ.ดร.จรัมพร ไช้ลาของ รศ.ดร.ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ “องค์กร 4G แห่งความสุข” ให้กับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ราชภัฏเพชรบุรี เทคโนโลยีราชชมงคลธัญบุรี เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ และมหิดล ในกิจกรรม “Young Happiness Agent 2021 ยุวทูต 4G” * 23 ธ.ค. 64 คุณกสิณา ไชยศิริกุล นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม (หลักสูตรไทย) และ Ms.Sunita Singh นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาประชากรศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) ของสถาบันฯ จัดกิจกรรม LOVE U CLUB ออนไลน์ “Sawatdi and Namaste: The Cross-cultural Ties between Two Countries How We Celebrate and What We Celebrate” เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และวัฒนธรรม * 24 ธ.ค. 64 สถาบันฯ จัดกิจกรรมส่งท้ายปีเก่า-ต้อนรับปีใหม่ ออนไลน์ “IPSR New Year Party 2022” * 30 ธ.ค. 64 สถาบันฯ ร่วมทำบุญตักบาตรอาหารแห้งแด่พระสงฆ์สามเณร จำนวน 30 รูป เนื่องในวาระดิถีขึ้นปีใหม่ ประจำปี 2565 ณ สำนักงานอธิการบดี * 12 ม.ค. 65 รศ.ดร.อุเบศร์ สมุทรจักร ร่วมพูดคุยหัวข้อ “คิดใหม่... ไทยก้าวต่อ” ในงานเสวนาออนไลน์ “อยู่รอด และยั่งยืน หลังโควิด” โดย มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ

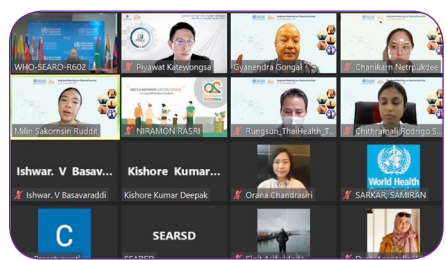
วิสัยทัศน์: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม เป็นสถาบันชั้นนำในระดับโลก ที่ธรรมาภิบาลด้านประชากรและสังคม เพื่อการพัฒนารายอย่างยั่งยืน

รูป 1

รูป 2

รูป 3

รูป 4

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตเลขที่ 17/2536
ปนจ.พุทธมณฑล

QR code สำหรับเข้าเว็บไซต์
จดหมายข่าวประชากรและการพัฒนา

บริเวณอาคารประชาสังคมอุดมพัฒนา
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170 โทรศัพท์ 0-2441-0201 0-2441-9666 โทรสาร 0-2441-9333 E-mail: directpr@mahidol.ac.th Website: www.ipser.mahidol.ac.th ที่ปรึกษา อารี จำปากล้า ผู้อำนวยการสถาบันฯ บรรณาธิการ กาญจนา ตั้งชลทิพย์ ปัทมา ว่าพัฒนางค์ ภัทราภรณ์ จึงเลิศศิริ อารี จำปากล้า กองบรรณาธิการ กฤตยา สำอังกูจ กัญญา อภิพรชัยสกุล กาญจนา เทียนฉาย เกียรตินิยม ชันดี จงจิตต์ อุทธิรงค์ จรัมพร ไช้ลาของ เฉลิมพล แจ่มจันทร์ นงเยาว์ บุญเจริญ นิพนธ์ ดาราวดีมาประกรณ์ นุชราภรณ์ เลียงรัตนมัย ณปภัช สังนวล พอดา บุญศิริธนะ ปราโมทย์ ประสาทกุล มนุสิการ กาญจนจัตรา โยธิน แสงวงศ์ รศรินทร์ เกรย์ วรชัย ทองไทย ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต ศุทธิดา ชวนวัน ลักกรินทร์ นิยมศิลป์ สิรินทริยา พูลเกิด สุชาติา ทวีสิทธิ์ สุวรรต จรัสสิทธิ์ สุภาณี ปลื้มเจริญ สุรียพร พันพืง อภิชาติ จำรัสอุทธิรงค์ อมรา สุนทรธาดา ฝ่ายศิลป์ จุฑารัตน์ ทรัพย์ยอดแก้ว สมชาย ทรัพย์ยอดแก้ว ฝ่ายสมาชิก จีวรรณ หงษ์ทอง ติดต่อสอบถาม โครงการเผยแพร่ข่าวสารและการศึกษาด้านประชากร โทรศัพท์ 0-2441-0201 ต่อ 100 หรือ 0-2441-9666